

ностей формування інтересу до спортивної діяльності, що становить загальну сутність спорту вищих досягнень і спорту для всіх.

3. Основна мета програми – фізичне і соціальне оздоровлення жителів м. Івано-Франківська засобами фізичної культури, спорту і туризму на основі всебічного поширення “самодіяльного” спортивного руху і спорту для всіх.

Таким чином, спорт для всіх відіграє важливу роль в зміцненні пізнанні громадян, а також соціалізації молоді та отримання практичного досвіду активного життя.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні ідей здорового способу життя та просування активного способу життя в масову свідомість різних цільових груп.

1. Волков Л. В. Спорт для всех: концепция спортивного стиля жизни детей и молодежи Украины / Л. В. Волков // Актуальні проблеми розвитку руху “Спорт для всіх” у контексті європейської інтеграції України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 24–25.06.2004 р.). – Тернопіль, 2004. – С. 184–188.
2. Дутчак М. В. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні / М. В. Дутчак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х. ; Л., 2003. – № 16. – С. 3–16.
3. Дутчак М. В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні : дис. ... докт. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / М. В. Дутчак. – К., 2009. – 380 с.
4. Лукашук В. Сучасні тенденції руху “Спорт для всіх” / В. Лукашук // Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. – Л., 2004. – С. 186–187.
5. Литвиненко С. Н. Педагогическая система управления развитием спорта для всех : дис. ... доктора пед. наук : 13.004 / Литвиненко Светлана Николаевна. – Нальчик, 2005. – 392 с.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Ткачівська І. М.

УДК 796+378+159.92

ББК 75.1+74.580.054

Андрій Синиця

ОЦІНКА СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТА КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

У статті наведено оцінку сформованості професійних характеристик та культури спілкування майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту. Доведено, що у процесі їх підготовки до ефективного спілкування особливу увагу слід приділити знанню вимог до професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера, здобуттю умінь визначати тип взаємодії, спрямованість та рівень, на якому відбувається спілкування.

Показано, що у вирішенні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами, майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту, перевага надається окремим стилям професійного спілкування, а саме консультативному та партнерському, що призводить до того, що більше половини ситуацій професійного спілкування вирішуються ними нераціонально.

Обґрунтовано, що перспективним у подальшому є підбір шляхів та засобів для забезпечення успішного здійснення професійного спілкування майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту шляхом оволодіння різними типологічними стилями спілкування і вміння застосовувати їх у відповідності до нормативних, ситуаційних та особистісних чинників.

Ключові слова: професійне спілкування, культура, фахівці, фізичне виховання і спорт.

В статье приведена оценка сформированности профессиональных характеристик и культуры общения будущих специалистов по физическому воспитанию и спорту. Доказано, что в процессе их подготовки к эффективному общению особое внимание следует уделить знанию требований к профес-

сиональної діяльності учителя фізическої культури, тренера, отриманню умінь визначати тип взаємодії, напрямленість і рівень, на якому відбувається спілкування.

Показано, що в розв'язанні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами, майбутніми спеціалістами по фізическому вихованню і спорту, перевага надається окремим стилям професійного спілкування, а саме консультативному і партнерському, що призводить до того, що більш половини ситуацій професійного спілкування розв'язуються нерационально.

Обґрунтовано, що перспективним в подальшому є вибір шляхів і засобів для забезпечення успішного виконання професійного спілкування майбутніх спеціалістів по фізическому вихованню і спорту шляхом оволодіння різними типологічними стилями спілкування і вміння застосовувати їх відповідно до нормативних, ситуаційних і особистісних факторів.

Ключові слова: професійне спілкування, культура, спеціалісти, фізическе виховання і спорт.

The article describes the evaluation of formation of professional characteristics and culture of communication of future specialists in physical education and sport. It is proved, that in the process of preparing them for effective communication should focus on the knowledge requirements for professional teacher of physical culture, coaches, obtaining skills to determine the type of interaction, the direction and the level at which communication takes place.

It is shown, that the solution of problem situations of professional communication students, future professionals in physical education and sport, preference is given to the individual styles of professional communication, namely the consultative and partnership that leads to the fact that more than half of the professional communication situations are resolved irrationally.

It is proved, that the future is promising for the selection of ways and means to ensure the successful implementation of future professional communication specialists in physical education and sport through the acquisition of various typological styles of communication and the ability to apply them in accordance with the regulations, situational and personal factors.

Keywords: professional communication, culture, specialists, physical education and sport.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. Учитель фізичної культури є спочатку вчителем і вихователем взагалі, а тільки потім спеціалістом у своїй галузі. У фізичному вихованні навчання й виховання переплітаються винятково тісно. Шкільне фізичне виховання – це не тільки формальний навчальний предмет, але один із ключових, поряд із інтелектуальним, моральним і естетичним, розділ виховання людини [2].

Учитель фізичної культури мусить у межах своїх шкільних і позашкільних функцій своєї діяльності враховувати не тільки рівень сучасної культури, але й актуальний рівень цілого суспільства, щоб у своїй конкретній діяльності передбачати його розвиток. У зв'язку із цим, на чільне місце виходить його знаменна інтеграційна функція, яка стосується інтеграції впливів різних середовищ, які мають вплив на самого учня. Всі очікування, які виникають зі зв'язку поміж суспільством і активною особистістю вчителя, знаходять своє вираження у вимогах відносно профілю вчителя фізичного виховання в процесі його навчання, особливостей культури його професійного спілкування [3].

Однією з найчастіше порушуваних проблем є: якою мірою ВНЗ готує до праці за професією вчителя фізичного виховання. Як правило, очікування тут дуже великі, але мало прозорі й дуже часто помилкові. По суті, жоден навчальний заклад не є в стані озброїти кваліфікаціями й компетенціями, які б гарантували повний і постійний, на все життя, успіх у професійній праці. Навчання у ВНЗ, яким би воно не було, це тільки вступ до знань і вмінь, вступ до професійних кваліфікацій і компетенцій, особливо прагматичних [2, 3].

Професія вчителя фізичної культури поєднує різні суспільні ролі. Усі існуючі інтегральні функції, що є виразом оптимізації існуючих зв'язків, накладаються на освіту вчителя, на його повну підготовку до виконання професії. Якість особистості вчителя фізичного виховання є виразом рівня усіх суспільно-педагогічних, педагогічно-

психологічних і моторних передумов цієї професії, а вимірювана досконалістю виконання цієї професії чітка орієнтація на професійну спеціалізацію спрямована до дітей і молоді, що надають перевагу визначеній системі цінностей [3].

Випускник вузу фізичного виховання і спорту отримує педагогічну освіту, тому основи його професії є спільними з усіма іншими вчителями. Але незалежно від того, його характеризують певні окремі властивості, які роблять можливими виконання власне тієї професійної спеціальності, тобто особиста висока фізична справність, вміння навчати руховим діям, специфічна техніка проведення рухових занять, застосування специфічного дидактичного спілкування шляхом показу й пояснення рухових завдань тощо. Професійна постать фізичного вихователя формувалася протягом багатьох років у процесі виконання цієї професії та шляхом численних описів і досліджень [2].

Уже роками триває дискусія про значення різних рис особистості в праці вчителя фізичної культури, про роль його індивідуального рівня справності й попередніх спортивних досягнень. Жодна з рис окремо, ані особиста привабливість, ані емпатія, ані інтелектуальні диспозиції чи висока справність, а тим більше минула спортивна кар'єра не є гарантією успіху в будь-якій педагогічній діяльності [1].

Гіпотетичний профіль вчителя фізичного виховання, за Л.П. Сущенко, повинен характеризуватися: вміннями розмістити предмет у структурі навчання усіх дисциплін, вміннями пов'язувати загальносуспільні цілі з ієрархією цінностей з використанням відповідних засобів, предметним опануванням матеріалу навчання з теоретичного й практичного боку, дотриманням рівноваги поміж стороною теоретичної підготовки й справностей, здатностями передачі знань і формування позицій в учнів [4].

Базуючись на аналіз і характерних рис учителя як дидактика й вихователя, Muszkiet R. Запропонував типологію сучасного вчителя фізичного виховання в Польщі. Вона виділила три типи: учитель фізичного виховання – новатор, учитель фізичного виховання – традиціоналіст, учитель фізичного виховання – імпровізатор [5].

Л.П. Сущенко у своїх емпіричних роздумах над моделлю вчителя фізичного виховання дійшов до висновку, що вчителя треба розглядати з точки зору його компетенції у різній діяльності: дидактично-методичній, опікунсько-виховній, організаційно-спортивній, суспільній в школі й поза школою, в галузі самоосвіти й удосконалення власної роботи [4].

Мета дослідження – оцінити рівень сформованості професійних характеристик та культури спілкування майбутніх фахівців із фізичного виховання і спорту.

Методи дослідження. У дослідженні взяли участь 326 студентів 3–5 курсів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (182 респонденти) та Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка (144 респонденти).

При організації констатувального експерименту використано методики діагностування творчого потенціалу фахівців фізичного виховання і спорту, діагностування комунікативних і організаторських здібностей, анкети аутооцінювання готовності до педагогічної діяльності майбутнього вчителя фізичного виховання, анкети оцінювання творчих професійних умінь майбутніх учителів фізичного виховання [5].

Результати дослідження та їх обговорення. На основі узагальнення результатів дослідження було визначено індекси: професійної орієнтації, професійної активності, професійної майстерності, та на основі їхнього усереднення індекс культури професійного спілкування (рис. 1).

Як видно з наведених на рис. 1 показників, у переважній більшості студентів було діагностовано низький рівень сформованості основних професійних характеристик. І тільки у 5,5–10,2% студентів було виявлено високі їх рівні.

Встановлено, що рівень культури професійного спілкування (рис. 2), для більшості студентів (61,34%) є “низьким” тобто визначається числовим проміжком у межах від 2,76 до 3,5 (методика діагностування творчого потенціалу фахівців фізичного виховання і спорту). Рівні розвитку за окремими критеріями також принципово не відрізнялися – 57,98%; 58,58%; 66,87% відповідно.

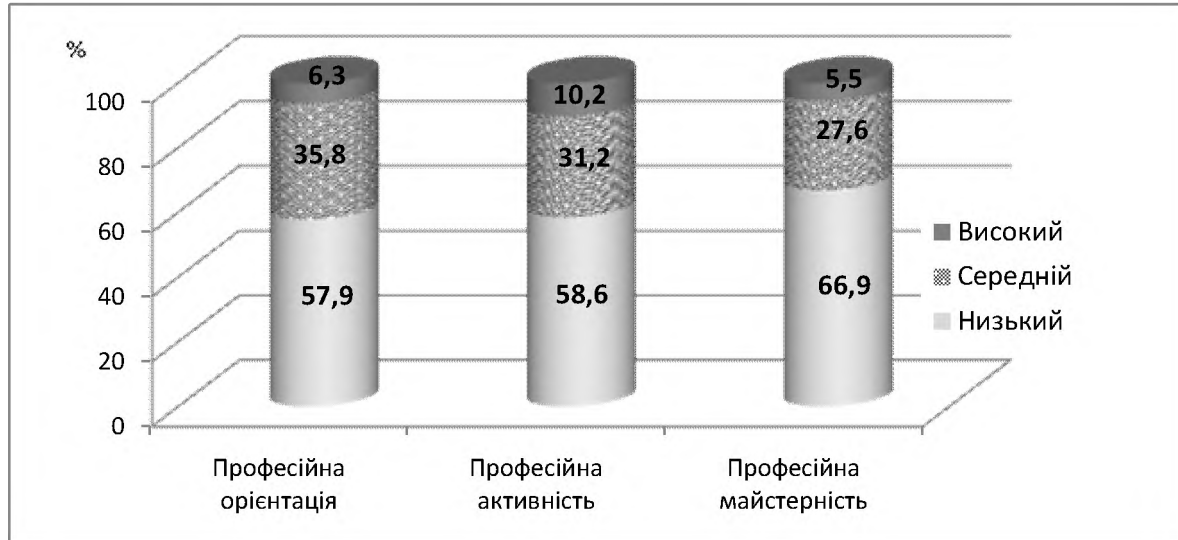

Рис. 1. Розподіл майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту за рівнями професійних характеристик

Більшість (64,11%) опитаних студентів вважали, що для підвищення культури професійного спілкування необхідно самовдосконалюватися: приймати участь у конкурсах та олімпіадах із фізичної культури; науково-практичних конференціях, читати спеціальну літературу, активно займатися спортом. Фактично, студенти усвідомлюють усю важливість професійного вдосконалення у сфері фізичного виховання і спорту.

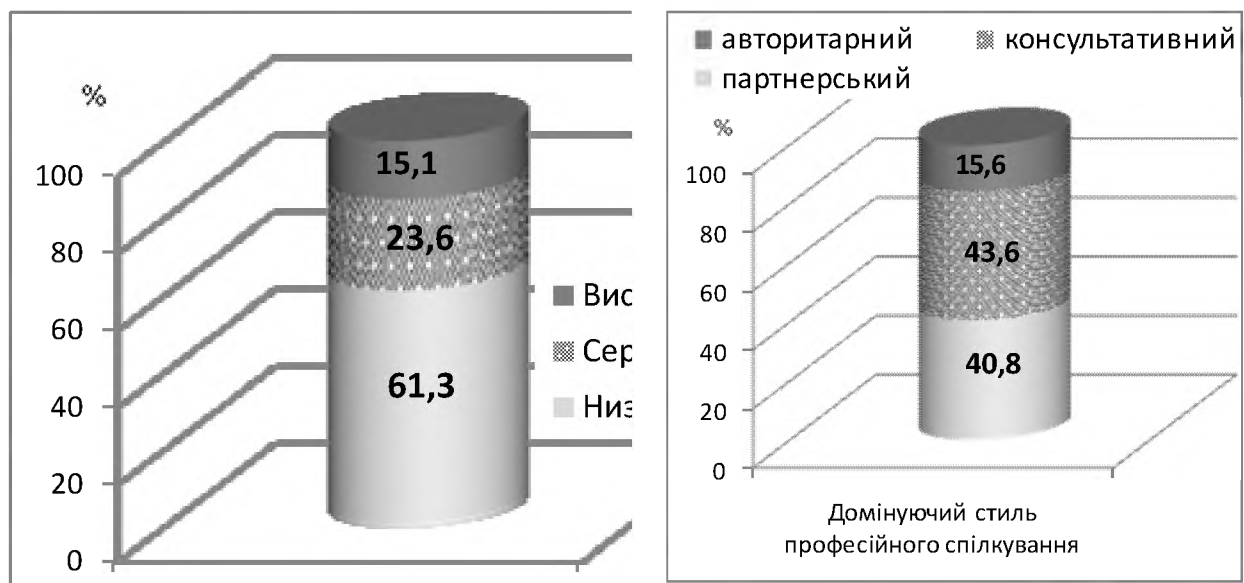

Рис. 2. Розподіл майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту за рівнями професійного спілкування

Результати констатувального експерименту виявили, що у вирішенні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами – майбутніми фахівцями фізичного виховання і спорту перевага надається консультативному (43,56%) та партнерському (40,79%) стилям спілкування. Це призводить до того, що близько 40% ситуацій професійного спілкування вирішуються студентами нераціонально, а це знижує ефективність професійного спілкування (рис. 2).

Пошук шляхів вирішення проблеми дозволив дійти висновку, що пристосування майбутнього фахівця фізичного виховання і спорту до вимог професійного спілкування можна здійснити, виробивши у нього індивідуальний стиль професійного спілкування, який визначається як гнучка система способів професійного спілкування, що виявляється в умінні максимально ефективно спілкуватися у професійній сфері, пристосовуючи особливості своєї індивідуальності до нормативних та ситуативних чинників професійного спілкування, і дозволяє вчителю, тренеру досягати високих результатів у професійній діяльності.

Аналіз навчальних планів і програм підготовки фахівців фізичного виховання, опитування 326 студентів та 69 вчителів фізичного виховання виявили, що у процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах формування культури професійного спілкування не виділяється в окремий об'єкт педагогічного впливу. Це приводить до стихійного формування стилів спілкування, внаслідок чого знижується загальний рівень професійної підготовки майбутніх фахівців.

Висновок

У процесі підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту до ефективного спілкування особливу увагу слід приділити знанню вимог до професійної діяльності вчителя фізичної культури, тренера, здобуттю умінь визначати тип взаємодії, спрямованість та рівень, на якому відбувається спілкування. У вирішенні проблемних ситуацій професійного спілкування студентами, майбутніми фахівцями з фізичного виховання і спорту, перевага надається окремим стилям професійного спілкування, а саме консультативному та партнерському, що призводить до того, що більше половини ситуацій професійного спілкування вирішуються ними нераціонально.

Перспективним у подальшому є підбір шляхів та засобів для забезпечення успішного здійснення професійного спілкування майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту шляхом оволодіння різними типологічними стилями спілкування і вміння застосовувати їх у відповідності до нормативних, ситуаційних та особистісних чинників, які й обумовлюють вибір найбільш ефективного у кожній окремій ситуації стилю спілкування.

1. Василюшина Т. В. Емпатія як фактор ефективності педагогічного спілкування : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Т. В. Василюшина. – К., 2000. – 185 с.
2. Дутчак М. В. Основні аспекти реформування системи фізичного виховання в Україні / М. В. Дутчак // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Рівне : Ліста, 1999. – С. 158–162.
3. Круцевич Т. Ю. Наукові основи фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К. : Т-во “Знання” України, 2001. – 23 с.
4. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія / Л. П. Сущенко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2003. – 442 с.
5. Muszkieta R. Jakim jesteś nauczycielem? / R. Muszkieta // Problemy Oświaty i Wychowania. – 1998. – № 3. – S. 8–9.

Рецензент: канд. пед. наук, доц. Ткачівська І. М.